

IZVOD IZ MATERIJALA ZA OBUKE

PROGRAM „RAZIGRANO RODITELJSTVO“

**(Unicef, Lego fondacija, implementacija: Centar za podršku ranom razvoju
i porodičnim odnosima „Harmonija“ Novi Sad)**

(PRIMERI IGARA)

SIROMAŠNICA

Mila ima 6 godina i 2 meseca.

„Napravila sam knjigu“, kaže dok utrčava u kuhinju. Nosi sa sobom ogromnu količinu iscrtanih papira. Oni su numerisani ukrašenim brojevima. Na svakom od njih je po jedna scena. Obuhvaćene su kartonom koji je Mila „obukla“ u materijale kojima šije.

„O čemu?“, pita mama i uzima u ruke papire koje je Mila zalepila u „knjigu“.

„O Siromašnici“.

„A ko je to?“, pita mama.

Mila predlaže: „Pogledaćemo slike, pa ću ti pričati“. Seda pored mame, okreće listove i opisuje svoje slike. Priča joj svoju priču o vili Siromašnici- vili koja je to postala kada je iz sveta u kom je bila najsiromašnija, preletela u svet u kom ima moć da uništi siromaštvo.

„A gde si videla Siromašnu vilu?“, pita Milu Mama.

„Nisam nju, ali ima neka teta što prosi kod pijace. Ja sam razmišljala puno, zašto je ona siromašna. Mogla sam da joj dam pomorandžu, ali to joj nije dosta da svaki dan jede...“.

„Ti bi želela da pomogneš. To je baš lepo“.

„Ali ne mogu da pomognem, zato što sam mala“, nije zadovoljna Mila.

„Pa kad tako kažeš, zvuči kao da si razočarana“.

„Šta može dete da uradi za siromašnu?“, lupala se Mila dlanovima po bokovima.

„Nisam sigurna“, rekla je mama. „Šta misliš ko o tome može više znati? Da ga pitamo?“.

„Ja mislim ona komšinica što joj svaki dan nosi neke male stvari“, kaže Mila.

„Zašto misliš da ona zna o tome?“, proverava Mama.

„Pa vidiš da zna šta joj treba. A i videla sam da pričaju da prodaje te stvari“.

„Ko?“, pita Mama.

„Pa Siromašna, da prodaje, valjda tako da ima novce“ . ..

Razgovor se dalje vodi o ljudima koji mogu znati više o pomoći siromašnima. Reše da sutra odu u Narodnu kuhinju. Nose fotoaparat- kao novinari ili istraživači. Mila i mama posle zapisuju i prave korake za dalje istraživanje. Tokom tog više nedeljnog traganja, Mila upoznaje priče različitih pisaca, slike, prostore, ljude i sluša njihove životne priče- i onih koji pomažu siromašnima, i onih koji su siromašni, i onih koji bi želeli, ali ne znaju kako da iskorene siromaštvo. Svako saznanje Mila i mama beleže u novinama. Mila u igri gradi lik Žene koja će promeniti svet- žene koja je upoznala vilu Siromašnicu, i sada je spremna da uradi nešto i ona. Zato sa mamom Mila piše proglas- o tome zašto je važno da svako ima svoj dom i sredstva za život. U proglasu poziva ljude da razmisle šta svako od njih može da uradi za nekog siromašnog.

LICEM U LICE

Mila ima 3 meseca.

Mama je drži na krilu okrenutu licem prema njenom licu. Mila razgleda okolinu: oči i glavu okreće na jednu, pa na drugu stranu. Povremeno zaustavi pogled na velikom klatnu sata, pokrene usta kao da bi nešto rekla. Ručice stiska u šake i njima i nogama mrda- čas brže, čas sporije. Mama onda kaže: „Šta ti to vidiš? Sat?“ Povremeno pusti neki zvuk i promeni izraz lica. Ponekad Mila zaustavi pogled na maminom licu. Mama se nasmeši i kaže: „Vidi, to si tiii“. Mila zatim okrene pogled dalje. Ovo se ponavlja nekoliko puta, i mama se nasmeši svaki put kada je Mila pogleda i kaže nešto poput: „Našla si me!“, ili „Juhu, opet ti!“. Posle nekog vremena, mama je pozove i sačeka da okrene Mila glavu ka njoj. Mili treba nekoliko trenutaka za to, ali na kraju zaustavi pogled na maminom licu. Kada Mila okrene glavu prema njoj, mama raširi lice u osmeh i kaže: „Tu si, Mila!“. Mila promrda rukama, a Mama ponavlja: „Tu si, tu si“- smeškajući se i gledajući je u lice. Posle nekog vremena, Mila skrene pogled, a zatim i okrene glavu. Milu mama „čeka“, pa je, kada se Mila ne okreće ka njoj, posle nekog vremena ponovo pozove. Ovaj put, kad se Mila okrene dodirne joj prstom nos i kaže: „Tu-tu, nos“. To nasmeje Milu, pa ona menja izraz lica i pušta zvuke koji su prijatni. Mama sačeka da se Mila „ismeje“, pa kad uhvati njen pogled, ponovi „Tu-tu, nos“, što izaziva nove reakcije kod Mile. Ovakva igra se ponavlja još neko vreme, a mama menja zvuk glasa, dodir (po stomaku, dlanovima, širi joj ruke u „zagrljaj“ i slično). Kada se Mila nasmeje i pusti zadovoljni zvuk, mama kaže: „Jao, što ti se sviđa, zar ne?“.

Kada Mila okrene glavu i počne da mrda nogama drugačije nego u toku igre- brže i nogicom udara mamu po stomaku, Mama zaključuje- „Ala smo se naigraleee“, pa okrene Milu i podigne je.

GRLIŠA

Mila (7) ne voli da uči da piše. Pomalo je brine što njeni drugari već uveliko umeju da napišu šta žele, iako su tek krenuli u školu. Ipak, vrlo nerado radi zadatke u školi koji uključuju pisanje. Mila je za rođendan dobila malog plišanog psa. Zove ga Grliša. Sa njim ima različite avanture- Grliša spava sa ajkulom Banetom, luta putujući vozom, uči saobraćajne znake, uopšte ne voli slatko, ali upadne u fabriku slatkiša.. Jednog dana, Mila predloži mami: „Mama, da li bi o Grliši mogla da se napiše priča?“. Mama se saže da bi to bila odlična priča. Mila i mama razmene neke događaje iz Grlišinog života koji bi mogli da se nađu u toj priči. Mila donosi svesku i piše: Priča o Grliši. Svakodnevno unosi u svesku zapise o njenoj igrački. Mama joj pomaže da odvoji deo po deo: pita je- o čemu ćeš danas pisati? Mila tada izabere jedan Grlišin doživljaj da ga opiše. Grliša je uvek uz njih- sedi na papiru i prati pisanje. Sa njim Mila proverava reč po reč- da je napisana tačno, lepim i čitkim slovima i da je Grliša zadovoljan pričom.

SLON

Milana (5) i Milu (7) plaši ideja da bi mogli da se izgube i da ne znaju gde su mama i tata. Milan ulazi u sobu i donosi plišanog Slona. Zabrinut je i kaže Mili: „Našao sam ga samog pored puta. Ne zna da mi kaže gde su mu mama i tata.“ Mila to shvata ozbiljno. Čučne pored Slona i nežno ga ispituje o tome kako se zove, kako mu se zovu mama i tata, kuda je krenuo, šta se desilo. Milan glumi Slona i odgovara na njena pitanja, plače i uzdiše, povremeno se uhvati za glavu. Sede neko vreme u hodniku svo troje. Tata prolazi pored njih i pita: „Igrate se sa Slonom?“ Milan odgovara: „Ne, našao sam ga pored puta. Izgubio se i sad mu pravimo društvo“. Tata pita: „A zna li kako mu se zove mesto u kom živi“. Milan kaže da zna i kaže naziv mesta. Tata nastavlja razgovor: „A zna li Slon kuda je išao? Pored čega je prolazio?“. Milan kaže da zna i nabraja: bunar, železnička stanica, veliki stari auto... Tata predlaže: „Mila, možda da napravite mapu kuda se kretao, pa da idemo unazad“. Mila i Milan su oduševljeni idejom. Donose papir, Milan, glumeći Slona nabraja stvari koje je video usput, a Mila i tata ucrtavaju u mapu. Kreću se, prateći mapu, po stanu. Put ih dovede do kutije sa plišanim igračkama. Tata pita Slona: „Da li je ovo tvoje selo?“. Slon je oduševljen, a tata ih tu ostavlja da nađu mamu i tatu.

LETNJA OLUJA

Mila je imala 4 godine. Bilo je letnje popodne, počinjala je oluja.

Au!- viknula je Mila, koja je bila u dvorištu- Drmurasto je.

Šta je drmurasto?- doviknula je mama iz kuće.

-Nebo i grana. Sve je podrmusalo.

Mama je pogledala kroz prozor i videla da Mila trči po dvorištu na vetru.

-Odakle siiiii? Vikala je iz sve snage.- Šta si tiii?

Onda je dovikivala mami:

-Kako je nastao?

Mama, koja je brisala sudove, promolila je glavu kroz prozor i kazala:Ko? Ne čujem te baš dobro.

-O, neee...odnosi naaas., vikala je Mila i dalje, ne čekajući mamin odgovor.

Mama je pogledala kroz prozor. Mila je jurcala po dvorištu i cupkala, skakutala.

-Poskakivamo! Vikala je.

-Ti i ko još?- Pitala je mama, sada sve vreme naslonjena na prozor.

-Zar ne vidiš? Jelka i ja i gnezdo. To nam vetar radi, nekom strujom ili čime?

Iako je pitala, Mila nije čekala mamine odgovore. Mama je izašla iz kuće. Kad se našla na vratima, vetar je poneo njenu kosu.

-Vidiš, komentarisala je Mila- sad poskakivaš i ti..

Vetar je zatim poneo maminu suknju.

-I suknja...drži da ne postane zmaj. Kad pocupkavi sve može.

Mama je pokupila suknju i smeje se.

-Vetar se igra s nama. Hoćeš da se igraš i ti?- Pita Mila.

Mila je zatim pratila vetar po dvorištu. Mama ju je pitanjima podsticala, pa su ona i Mila naizmenično otkrivale nove stvari koje se mogu videti i ispitati o vetru: Koje grane prve počnu da se njišu (sa koje strane dvorišta)? Zatim: Na koji način se njišu grane različitog drveća- voća, oraha, jelki? Zašto je to tako? Kako ne padnu gnezda sa drveća kada duva vetar? Kako se ponaša prašina kada vetar duva? Zašto je to tako? Mila je sve vreme trčala po dvorištu i bila vidno uzbuđena i vesela.

LJUTILO

Milan (6) se igra Ljutila. Ljutilo je figurica od kocaka koja govori ljutim glasom, uvek se svađa sa svima, ponekad se potuče sa nekim; često upada u nevolje, druge igračke od njega beže; ne voli ništa, ni u čemu ne uživa uvek mu je dosadno. Ljutila Milan stavlja u razne situacije- bude majstor na gradilištu, kuva ručak, vozi motor ili avion. Ljutilo uvek prekrši pravila.

Ponekad u igri Milan Ljutila ubedi da mu ponašanje nije u redu, ali uglavnom odmahuje glavom i, glumeći druge likove, izbacuje Ljutila..

Kada ga tata pita: „Opet Ljutilo? Nisi odustao od njega?“, Milan odgovara: „Ne, zašto? Pa on je baš zanimljiv, uvek pravi gluposti“.

ANA JE KRENULA U ŠKOLU

Mila (6) crta. Spojila je nekoliko papira i napravila dugačku traku. U njoj predstavlja razne prostorije- trpezarija, učionica, dvorište, biblioteka, sala za fizičko, bašta i dvorište. Po tako nastaloj školi, vodi svoje lutke. Priča: „Bio je jesenji dan. Padala je kiša. Ana je krenula u školu“. Zatim Anu stavlja u razne situacije u školi. Igra se ponavlja često. Ana ima drugare, uči da piše, priča o ekologiji, ima muzičko, u razred dolazi nova učenica, neka deca plaču, neki nemaju domaće zadatke...Igru najčešće završi sa „A onda je učiteljica poljubila Anu“ ili „U međuvremenu je sinulo sunce“.

BAŠTOVAN I PRINCEZA

Mila (7) se igra maskiranja i Milan (5) pokušava da se uključi. „Može“, pristaje Mila, „ali- da budeš moj baštovan, a ja ću biti princeza“. Milan je vredan baštovan u igri. Princeza provodi puno vremena sa njim. Tako vidi da je on često umoran, saznaje da ne zna da piše i da nije išao u školu, da nema auto ni bicikl, i da je jedina kuća koju ima baštenska kolibica. U njoj ima krevet bezbedno sklonjen od alata, da se ne bi povredio. „To je nepravedno“, kaže Mila baštovanu. „Ja imam i bicikl i knjige i doručkujem razne lepe stvari. Pitaću mamu kraljicu da se doseliš kod nas“. Baštovan se raduje, ali kraljica ne

dozvoljava. Princeza Mila predlaže da pobegn timer. Ona će poneti bogatstvo, odseliti se u drugo mesto, upisaće ga u školu. Baštovan se slaže i oni beže.

MOZART

„Znaš li ti, kravo, ko je smislio muziku?“, pitao je Milan (5) svoju veliku plišanu Kravu dok je listao zvučnu knjigu o muzici. Mama je uvek davala glas Kravi i razgovore su imali svakodnevno. „Znam. To je nešto što su smislile krave“, odgovorila je Krava. Milan se bunio: „Ne, pa otkud ti ta ideja?“. Krava je bila sigurna: „Kako otkud mi? MUUUUzika. Čuješ- Muuuuzika! Tako krave govore“. Milan se smejao. „Ne, Kravo. Iako se čuje muuuuzika, to nije mukanje. To su instrumenti. Slušaj- muziku je smislio Mocart“. „Stvarno? Da li je i on bio krava? Ili je govorio jezik krava, kad je to nazvao muuuuzika?“, pitala je Krava. Milan se nagnuo preko igračke i pitao: „Mama, nemoj sad da glumiš Kravu, nego mi reci- šta je Mocart bio? Čovek ili kompozitor?“

SIMA FACA

Mila (6) i tata se šetaju svako popodne. Šetnje ih vode do najstarijih ulica u gradu. U njima je puno kuća ukrašenih starim ukrasima na fasadama. Neki su više, neki manje očuvani. Kada kreću u šetnju, tata Milu poziva na sledeći način: „Istraživači ulica danas, slažeš se?“. Omiljen Milin lik je Sima Faca sa zgrade. To je poluočuvani ukras sa fasade ruševne kuće koji prikazuje lik mladića. U nekoj od šetnji tata mu je iz šale dao ime Sima. Kada prolaze pored te kuće, svaka šetnja donosi novu ideju o nekom od Siminih doživljaja. Igra je započela Milinim pitanjem: „Ko je ovaj čovek?“ kada joj je tata prvi put pokazao na ukras na kući koji prikazuje lice.

MEDA

Tata čita knjigu. Pored njega, Milan hrani Medu sendvičem i kolačima koje je prethodno pripremao. U jednom momentu stane i posmatra Tatu. Onda ode do police sa svojim knjigama, čučne i vadi jednu po jednu. Povremeno se okrene Medi i pita ga da li da uzme tu, ili da odabere neku drugu. Kada konačno odabere jednu, dođe do mede, sedne pored njega, pa otvori knjigu. Okrene ga prema sebi, pa mu pokaže knjigu. Počinje da mu čita. Imitira glasove, zvukove iz prirode, pokazuje u knjizi- imenuje životinje, nudi Medi da i on pokaže nešto, povremeno ga nešto pita. Onda Meda kaobajagi „počne da plače“ (Milan imitira Medin glas). Milan izgleda zabrinuto. Pogleda u Tatu, a on odigne pogled od knjige i pita: „Nešto muči Medu?“. Milan klima glavom i kaže- „Tužan je“. Tata predlaže: „Da probaš da ga utešiš? Kako bi to uradio?“. Milan uzme Medu i stavi ga na svoje rame, pa ga ljulja. Tata kaže: „Vidiš kako si nežan. I deluje. Medi je izgleda bolje. Možda mu je nešto u priči bilo tužno?“. Milan donosi drugu knjigu i počinje da čita Tati.

PISAC

Milan sa roditeljima čita priče o psima Arčiju i Dori. Često se pitaju i zajedno istražuju o tome ko je napisao te priče i kako je došao na ideju da ih napiše. Danas, Milan i mama sede na dvorištu i Milan je moli da uzme papir. „Zašto ti treba papir?“, pita ga mama. „Da bismo zapisali priču. Imam priču o Arčiju!“. Mama uzima papir spremna da zapiše priču. Milan počinje: „Jednom je noću pod žbunom nešto šušnulo!“. Mama zapisuje i pita se: „Ju, šta je to moglo biti!“. „To niko nije znao. Zapiši“, kaže Milan, „Niko nije znao šta to šuška. Zato je Arči postavio stražu. I svaku noć su slušali. I svaku noć je šušalo“. Milan je začutao. Mama je čekala nastavak priče. Posle nekog vremena pitala je: „I šta su uradili?“. „Pa, uradili su da su gledali, a nikog nije bilo i da su ujutro pratili tragove“, rekao je Milan. „Dobra ideja. A gde su tragovi vodili?“, pitala je mama. Milan je gledao oko sebe i odjednom rekao: „Na drvo. Tragovi su vodili na drvo“. „Ju, ko to noću šuška i penje se na drvo“, čudila se mama. „Ne penje se. Leti! To je leteći zec. Zapiši, mama. Bio je to leteći zec“.

LASTIŠ 1

Mila je nacrtala dve linije kredom po stazi. „Gle, komentarisala je mama, pa ti kao da igraš lastiš!“. Mila nije znala šta je lastiš: „Šta je to?“, Mama joj je objasnila da je to igra u kojoj se svaki broj označava posebnim skokom. „Pokaži mi!“, Mila je počela da skače od sreće. Mama joj je onda objasnila pravila, a zatim joj pokazala i kako se skokovima označavaju brojevi od 1-5. Mila je vežbala, a onda mamu pozvala da se igraju zajedno. Mama je predstavila ostatak pravila- šta se dešava kada neko ne izvede skok, ko je pobednik, kako se sužava prostor među linijama i slično, a pričala joj je i kako izgleda prava igra lastiša.

LASTIŠ 2

Dete nalazi lastiš u torbi starije sestre. Raspetljava lastiš, razvlači ga i pokušava da ga raširi u vazduhu. Lastiš je veoma dug, i detetu je teško da ga raširi, pa ga spusti na pod i pravi razne oblike od njega. Kada pomeri jedan kraj lastiša, i drugi se pomere, pa mu se oblici „kvare“. Dete se povremeno smeje različitim smešnim oblicima koje od gume pravi po podu. Na kraju raširi lastiš u formi kruga na podu. U njega ubacuje čamac i igračkicu delfina. Igračku delfina pomera kao da pliva i iskače iz vode. Igra se povremeno delfinom (plivanja), a povremeno čamcem- bruji, juri, tone... Odjednom se figurica delfina nađe u blizini broda i počne da „jeca“. Dete ponavlja zvuk jecanja. Roditelj pita: „Šta se tu desilo kad je delfin tužan?“. „Uplašen je“, kaže dete, „brod ima gadan zvuk“. Roditelj deluje zabrinuto: „Ko mu može pomoći“, pita. Dete ćuti, pa počne da pretura po kutiji sa figuricama. Stavlja čovečuljka na brod i vikne: „Kapetane, vidim delfina“, a zatim i drugog koji naređuje: „Okreći brod“. Roditelj se uključuje: „Šta se desilo?“ Dete odgovara: „Sad su mornari videli da je delfin tužan zbog buke i pomeriće brod. Hajde budi mornar, a ja ću biti delfin“...

LASTIŠ 3

Dete nalazi lastiš u torbi starije sestre. Dolazi do roditelja i pita: „Šta je ova guma?“ Roditelj objašnjava: „To je lastiš, služi za igru u kojoj se preko njega preskače zdatim skokovima“. „A da li mogu da smislim skokove?“, pita dete. Roditelj odobrava pa dete probava razne skokove i poziva roditelja da oponaša. Roditelj predlaže: „Kako bi se ove tvoje igre igrali sasvim mali vilenjaci?“ Dete se smeje pa pokušava da smisli neke „sitne“ pokrete. „A tromi, bucmasti patuljci?“, pita roditelj. Dete zamoli roditelja da raširi više lastiš, pa ogromnim bučnim skokovima skače preko njega smejući se. Roditelj kaže: „Skačeš kao da si medved“, a dete onda skače na razne načine i govori: „Evo sad kao da sam žirafa. Evo kao zec (praveći uši)“ i slično.

LASTIŠ 4

Dete nalazi lastiš u torbi starije sestre. Roditelj prilazi i kaže: „Jao, našao si lastiš. Da ti pokažem kako se to igra?“. Dete pristaje. Roditelj vezuje jedan kraj lastiša za drvo, a drugi kraj zamoli dete da drži i pokaže mu kako se to radi. Zatim objašnjava pravila: „Svaki broj ima određeni skok“, pa pokazuje pokrete za 1-2-3-4-5. Preuzima držanje lastiša i poziva dete da ponovi. Pomaže mu dok ne nauči sve skokove. Zatim pozivaju sestru i igraju igre lastiša svo troje.

PUTOVANJE

Mila ima tri godine. Sedi na krevetu. „Daj mi ruku“, zove tatu. Tata joj pruža ruku i upitno je gleda: „Šta treba?“. „Da putujemo“, kaže Mila. „Da ti budem saputnik?“, pita tata. „A gde idemo?“. „Ti reci, ja sam čarobni konj, mogu da idem bilo gde“. „Ooo“, iznenadi se tata, „Onda idemo na neku visoku daleku planinu“. „Može“, složi se Mila i pravi zvuke i pokrete kao da leti. „O, ne!“, vikne odjednom, „pada kiša!“, „Prolazimo kroz kišni oblak?“ pita tata uzbuđeno. „Daa, staviću ti ovaj čarobni čebić na glavu, pokisnućeš. Ti nisi čaroban. Kiša ti smeta“. Dodaje mu nevidljivo čebe. Tata ga „hvata“ u letu i prebacuje preko glave, pa lete dalje. „Da li smo već stigli?“, pita tata. „Pogledaj dole, pa vidi“, odgovara Mila. Tata odmahuje glavom: „Ništa ne vidim kroz ovu gustu kišu“. „Uzmi pogled“, predlaže Mila. Tata uzima nevidljivi dvogled pa kao gleda. „To pomaže“, kaže. „Ispod nas je neka velika šuma. Da li to znači da smo blizu?“. Mila klima glavom: „Baš smo blizu, možeš skočiti sa mene, bićeš na planini“. Milin tata se spremna da skoči...ali se onda predomisli: „Ali mislio sam da putujemo zajedno?“. „Tataaa“, negoduje Mila, „ne brini, dole te čekam ja, samo više neću biti čarobni konj. Ja sam patuljak iz šume.“